אגרות הראי"ה - כרך א' - אגרת ה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ליל יום ד', פרשת יתרו (תרנ"ז, בויסק)
נמען: אחיו, החתן ר' שאול חנה הכהן (לומד בסמרגון)

הרב קוק שמח במכתב אחיו ומבקש ממנו לפרט מה הרב קוק לומד. הרב קוק מעלה זיכרונות מסמרגון, שבה למד בנעוריו בחבורת חכמים. הרב קוק מייעץ לאחיו להתחבר ליראי ה' בעיר, וללמוד גמרא, פירוש רש"י ותוספות כסדרן, "לעשות העיקר עיקר והטפל טפל": לדבריו לא ראה חכם גדול באמת אלא מי שעוסק בעיקר בתלמוד ובראשונים כסדרם. בסוף האגרת יש דיון הלכתי בהשגת הראב בית דין על הרמב"ם (הלכות טומאת מת פרק ב) בעניין אבר מן המת שחסר בשרו. הרב קוק דוחה פירוש מקובל ומציע הסבר משלו.

עיקרי הדברים

- הדרכה בלימוד: גמרא, רש"י ותוספות כסדרן, וחזרה.
- חשיבות החברה של תלמידי חכמים ויראי ה'.
- עיון הלכתי: טומאת אבר מן המת (רמב"ם וראב בית דין).

נוסח האגרת

ב"ה[1], אור ליום ד, יתרו [תרנ"ז[2], בויסק].

שלו'[3] וברכה שמורה וערוכה לאחי יקירי וחביבי החתן הנעלה חריף ושנון ונחמד מ' שאול חנה הכהן שליט"א[4].

יברכך ד' ויצליחך בכל מעשיך, וירחיב בתורתו לבביך, שלו' רב לך ולעוזריך.

שמחתני אחי אהובי בדבריך אלי. זה כמה נכסף נכספתי לשוחח עמדך בכתב, וטרדותי הרבות דחוני מיום אל יום, ועתה הנה הקדמתני, אח יקר, יחולו ברכות על ראשך, כי הרויתני נחת גם מדבריך המעטים, אף כי קמצת יותר מדאי. ולמה לא הודעתני בפרטות את אשר תלמוד כעת, ואת אשר למדת ורכשת לך בעה"י[5], בכל ימי משך שבתך בשבת תחכמוני זה, עיר סמארגאן היקרה, העיר אשר שמה וזכרה חקוק על לוח לבבי לאהבה משחר טל ילדותי, העיר אשר בה מצאתי בראשית דרכי חברת קודש מלאה חכמים וסופרים, חריפים ובקיאים, יראי ד' וחושבי שמו, אשר חברתם הרחיבה לבבי, גם גרמה לי להכשיר ביתרון את כשרונות ילדותי בע"ה[6]. ואתה אחי אהובי הנך יושב שמה, בטח רק את יראי ד' וחושבי שמו, האמונים על תורתו ויראתו, רק אליהם תארח לחברה, מהגדולים היקרים הללו, המסולאים מחכמי העיר יצ"ו[7], תלמוד להרבות קניניך בחכמה, למגמר ולמסבר לחזור על למודך בחשק ואהבה, לקנות ידיעה שלמה, בגמפ"ת[8] כסדרן, לעשות העיקר עיקר והטפל טפל. כי לא ראיתי חכם גדול

---

1 ב"ה - ברוך השם
2 תרנ"ז - השנה תרנ"ז (1896/1897)
3 שלו' - שלום
4 שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5 בעה"י - בעזרת השם יתברך
6 בע"ה - בעזרת השם
7 יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
8 בגמפ"ת - בגמרא, פירש"י ותוספות

באמת כ"א[9] מאותם שמשימים עיקר עסקם בתלמוד וראשונים, ללמוד ולחזור כסדרן ממש, ביחוד בראשית ביכורי הילדות. סלח לי אחי אהובי, יוכל להיות שאינך צריך התעוררות כזאת, אלא מתוך שאני זכור שהייתי צריך לכמו אלה, בימי חרפי, רחש לבבי אלה הדברים מדי דברי עמך.

תהלי"ת[10] עמנו כולנו החוה"ש[11], כה יזכנו השי"ת[12] לימים הבאים, וברב חסדיו יטיב ויוסיף ברחמיו. הנני מצפה על מכתביך שיבאו לידי מעכשיו תמידים כסדרן, להודיעך מכל הטוב אשר עמדך, אין טוב אלא תורה. והשי"ת[13] יחזקך ויאמצך לשקוד על דלתי תורתו, וחזקת והיית לאיש מצליח לשם ולתהילה ולתפארת, כעתירת ותקות אחיך אוה"נ[14] מצפה הצלחתך כה"י[15],

אברהם יצחק ה"ק

באה"נ[16] אדר"ש[17] ידי"נ[18] מנעורים הרה"ג[19] המרומם מו"ה[20] שמעון קאפעלאוויץ שליט"א. כמ"כ[21] אדר"ש ידי"נ הנכבד ומרומם היקר מו"ה מאיר הכהן שליט"א מאלטינסקי.

משי"כ[22] ע"ד[23] הראב"ד[24] בהשגה פ"ב מה' ט"מ[25], הנה הדברים עתיקים וכבר כי[26] כעין זה בסי'[27] האחרונים, אך לע"ד[28] לא מסתבר כלל שתהי'[29] זאת כונת הראב"ד. דאיך ישיג על הרמב"ם[30] ואיך יאמר שטעה בזה ומה טעות יש כאן, וביותר איך כתב שהרמב"ם[31] עצמו הלך ע"ז[32] הדרך, ואין בדבריו רמז לזה כלל. ובאמת הדבר תימה גדולה, וקשה ליחס לפסק הלכה, אם נאמר שאין אנו משועבדים לכללים ראוי לפסוק ע"פ[33] הסברא, ודבר זה נגד הסברא.

---

9 כ"א - כי אם
10 תהלי"ת - תהלה לא-ל יתברך
11 החוה"ש - החיים והשלום
12 השי"ת - השם יתברך
13 והשי"ת - והשם יתברך
14 אוה"נ - אוהבך הנאמן
15 כה"י - כנפשו היפה
16 באה"נ - באהבה נאמנה
17 אדר"ש - אחר דרישת שלום
18 ידי"נ - ידיד נפשי
19 הרה"ג - הרב הגאון
20 מו"ה - מורנו הרב
21 כמ"כ - כמו כן
22 משי"כ - מה שכתב
23 ע"ד - על דבר
24 הראב"ד - רבי אברהם בן דוד
25 ט"מ - טומאת מת (הלכות); "ט"מ הוי": טעמא מאי
26 כי - כבוד
27 בסי' - בספר
28 לע"ד - לעניות דעתי
29 שתהי' - שתהיה
30 הרמב"ם - רבי משה בן מימון
31 שהרמב"ם - שרבי משה בן מימון
32 ע"ז - על זה
33 ע"פ - על פי

ומש"כ[34] תוי"ט[35] בהעור והרוטב מפ"ו דעדיות, שאל תתמה דגדולה מזו אר"א[36] אבר מה"ח[37] אמרו, ולא אבר מה"מ[38], לא אדע מה דמיון זה לזה, התם אין תימא כלל, שהרי האבר אף שאין בו טומאת אבר מ"מ[39] יש עליו טומאת בשר ועצמות, ולא פקעה ממנו טומאתו, אבל כאן הרי הטומאה פקעה ממנו ע"י[40] מה שהי'[41] מחובר לאבר, וזה ודאי תימא. ולע"ד[42] לא לזה נתכוין הראב"ד, אלא שמשיג על הרמב"ם במה שכתב שאם חסר מכדי להעלות ארוכה, ויש בו כזית,. שהוא מטמא כמת שלם, משמע שיש באבר טומאה משום אבר, ובאמת אינו כן. שהאבר פקע ממנו דין אבר ע"י שחסר הבשר מכדי להעלות ארוכה, שזהו שיעור אבר, ומה שבאמת מטמא הוא רק מפני הכזית בשר המחובר בו, והוא רק משום יד, עיי' פ"ב דאהלות, ועיי' תו' חולין קי"ח ד"ה[43] אין יד, דיד בעי שיוכל לקחת ולא ינתק עי"ז[44], ולא סגי בחיבור בעלמא, הובא במל"מ[45] בזו ההלכה. ועכ"פ[46] אפילו מצד הלשון לבדו ג"כ[47] דרך הראב"ד לפעמים להשיג על הרמב"ם, במקום שנראה לו שהלשון נובע ממקור שהוא מוטעה לפי דעתו, ע"כ[48] להרמב"ם[49] שכתב כשחסר הבשר כיון שנשאר כזית מטמא כמת שלם, משמע שיש עליו טומאת אבר, ושהשיעור באבר מה"מ הוא כזית, ובאמת גם באבר מה"מ השיעור הוא כדי להעלות ארוכה, ומה שעכ"פ[50] מטמא הוא רק משום כזית בשר הדבוק בו, מטעם יד, ואם לא יהי'[51] דבוק בו שפיר לא יטמא העצם והגיד מטעם אבר כלל, ואיך יאמר "כמת שלם". וז"ש[52] שהר"מ[53] עצמו הלך ג"כ ע"ז הדרך, שכ'[54] בפ"ג גבי ואלו מטמאים במגע ובמשא ולא באהל אבר מה"מ שאין בו בשר כדי להעלות ארוכה, ולא התנה כלום מכזית, ש"מ דס"ל[55] ג"כ דשיעור בשר כדי להקרא אבר שוה הוא באבר מה"מ כבאבר מה"ח, כדי להעלות ארוכה, ולא כזית, ואיך כתב הלשון מטמא כמת שלם, שהאבר מטמא, ובאמת רק הכזית בשר מטמא,

---

34 ומש"כ - ומה שכתב

35 תוי"ט - תוספות יום טוב

36 אר"א - דורש פענוח

37 מה"ח - מן החי (אבר מן החי)

38 מה"מ - מן המת (אבר מן המת); בהפרשת תרומה: מן המוקף

39 מ"מ - מכל מקום

40 ע"י - על ידי

41 שהי' - שהיה

42 ולע"ד - ולעניות דעתי

43 ד"ה - דיבור המתחיל

44 עי"ז - על ידי זה

45 במל"מ - במשנה למלך

46 ועכ"פ - ועל כל פנים

47 ג"כ - גם כן

48 ע"כ - על כן

49 להרמב"ם - לרבי משה בן מימון

50 שעכ"פ - שעל כל פנים

51 יהי' - יהיה

52 וז"ש - וזה שאמר / וזהו שכתוב

53 שהר"מ - ש + הר"מ: הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

54 שכ' - שכבוד

55 דס"ל - דסבירא ליה

וע״ז[56] לא יחלוק הראב״ד כלל. כנלע״ד[57] אמת נכון ובאמת בפירוש דברי הרמב״ם. תודיעני עליהם בטובך דעת חכמי העיר יצ״ו גם דעתך.

אחיך הנ״ל[58]

נוסח האגרות וההערות: אגרות הראי״ה, כרכים א׳-ד׳

56 וע״ז - ועל זה
57 כנלע״ד - כנראה לעניות דעתי
58 הנ״ל - הנזכר לעיל